

16. Рожанківський В. Скляне гутництво на Україні в XVI–XVII ст. / В. Рожанківський // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. – К. : АН УРСР, 1959. – С. 81–99.
17. Рожанківський В. Українське художнє скло / В. Рожанківський. – К. : АН УРСР, 1959. – 151 с.
18. Слюсарський А. Социально-экономическое развитие Слобожанщины XVII–XVIII вв. / Антон Слюсарский. – Х. : Харьк. книжное изд-во, 1964. – 459 с.
19. Технологія скла : у 3 ч. Ч. II : Основи технології скляної маси / Й. Ящишин [та ін.]. – Львів : Растр-7, 2004. – 249 с.
20. Тищенко О. Історія декоративно-прикладного мистецтва України (XIII–XVIII ст.) / Олександр Тищенко. – К. : Либідь, 1992. – 191 с.
21. Филипчук М. Звіт про результати розвідково-рятивних археологічних досліджень на території літописного Пліснеська (Бродівський район) та в околиці Унівського монастиря (Перемишлянський район Львівської області) // Архів Інституту археології ЛНУ ім. І. Франка. – Ф. 13, оп. 1. – Львів, 1999. – 45 с.
22. 150 Jahre Glaswerk Schleisingen. Die Geschichte von der Entwicklung einer Glashütte zum moderner Glaswerk / red. G. Holzinger. – Schleisingen : Thüringer Behälterglas, 2003. – 127 s.
23. 575 let sklarny v Chřibske. – Novy Bor, 1989. – 35 s.
24. Bernhard A. Von Waldglas zum ersten Industrieglas – 300 Jahre steirisches Glas / A. Bernhard // Presglas-Korrespondenz. – Pocking, 2009. – № 3. – S. 243–258.
25. Buczkowski K. Szkło i ceramika / K. Buczkowski // Sztuka Polska czasow nowozytnych: praca zbiorowa. – Warszawa : Panstwowe wydawnictwo naukowe, 1952. – S. 89–90.
26. Technologia szkła: praca zbiorowa (Budownictwo. Sztuka. Architektura). – Warszawa : ARKADY, 1962. – 964 s.
27. Wyrobisz A. Szkło w Polsce od XIV do XVII wieku / A. Wyrobisz. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Wydawnictwo Polskiej akademii nauk, 1968. – 143 s.

В статтє рассматриваются основные аспекты организации гутничества в последней трети XV – I пол. XIX вв. Внимание сосредоточено на особенностях расположения гут, организации работы в мастерских и т. п. Также приводятся сведения о существующих на указанной территории гутах, в частности Унівську и Коростовську, на основе чего формулируются утверждения о масштабах и уровне развития гутничества на западноукраинских землях.

Ключевые слова: гутничество, мастерская, стеклянные изделия, венецианское стекло.

The article scrutinizes the aspects of glassblowing organization in the last third of the XV century – first half of the XIX century. The attention is focused on the peculiarities of shops location, their work organization etc. Also the information about glass production shops (Univ and Korostiv) on the present territory is mentioned. On this basis the conclusions about the level of glass production development on the Western Ukraine are drawn.

Keywords: Hutta production, glass production shops, glassware, Venetian glass.

УДК 94 (477.83. 86)
ББК 63. 3 (4 Укр) 52

Марія Дорожинська

СТАТУТИ – ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАРОДОВСЬКИХ ТОВАРИСТВ ГАЛИЧИНИ 60-х рр. XIX – ПОЧАТКУ XX ст.

У статті зроблено аналіз статутів українських народовських товариств Галичини 60-х рр. XIX – початку XX ст. Вони дають змогу з'ясувати найважливіші організаційні засади діяльності культурно-освітніх, педагогічних і мистецьких громадських об'єднань. Загалом дослідження статутів народовських товариств дозволяє стверджувати, що вони заклали ефективний механізм для реалізації завдань, які кожна з громадських організацій намагалася втілити в життя.

Ключові слова: Галичина, народовські товариства, статуту.

Використовуючи нові конституційні закони, прийняті австро-угорським урядом, важливою справою галицьких народовців було заснування товариств культурно-освітнього, педагогічного й мистецького спрямування. Це стало вагомою подією національно-культурного життя Галичини, адже діяльність народовських товариств була досить плідною. Саме тому, на нашу думку, вони заслуговують на увагу дослідників.

Створення таких громадських організацій було підтверджено статутними документами, у яких указувалися мета й завдання, методи роботи товариства, його структура, членство, відкриття філій і гуртків тощо.

Обрана тема в різний період цікавила багатьох науковців. Безпосередні учасники та свідки подій національно-культурного життя українців краю опублікували важливі матеріали про діяльність українських народовських товариств другої половини XIX – початку XX ст., зокрема, І.Белей [7], С.Горський [9], К.Левицький [13]. Варто також відзначити дослідників міжвоєнного періоду Д.Лукіяновича [15], О.Терлецького [22], Л.Ясінчука [27], С.Перського [17]. Щодо радянських науковців, то діяльність товариств народовського спрямування вони проігнорували, тому окремих праць із цієї проблематики виокремити не можна. Однак чималий внесок у дослідження зазначеної теми зробили сучасні дослідники – В.Пашук [16], Л.Шологон [26], Р.Гарат [8] та інші. Проте окремі аспекти діяльності народовських товариств залишаються ще не з'ясованими, адже узагальнюючої праці на цю тему не написано.

Мета статті – проаналізувати статути українських народовських товариств Галичини другої половини XIX – початку XX ст., які дозволяють вивчити найважливіші напрями їхньої організаційної діяльності, прослідкувати за головними етапами розвитку громадських організацій.

Активну роль у формуванні національної свідомості українців відіграло культурно-освітнє товариство “Просвіта”, яке заснували кращі представники галицької інтелігенції. Діяльність товариства опиралася на його статути. Від початку створення основний документ змінювався п'ять разів. 2 вересня 1868 р. розпорядженням № 3491 Віденське міністерство освіти прийняло до відома перший статут і дозволило організувати товариство “Просвіта”. Програмний документ надав йому академічний характер, бо за мету ставив “пізнання і просвіту народу” за допомогою “збирання і видавання всіх плодів усної народної словесности, як пісень, казок, приповідок, історичних переказів і загалом усього, що може причинитися до пізнання народу і його історії” [5, арк.11]. Крім цього, статут передбачав видання популярних книжок у різних галузях науки для народу.

Недоліки статуту виявилися одразу після початку роботи, і вже друге загальне зібрання 26 травня 1870 р. прийняло другий статут. Головна його відмінність від попереднього – в обмеженні наукового характеру діяльності товариства, яку вирішили зосередити в товаристві імені Т.Шевченка (згодом НТШ), заснованому в 1873 р. Другий статут містив нові постанови про розширене коло діяльності через повітові виділи. Товариство поширювало свою діяльність на провінцію. Зазначений документ знизив вступний внесок із 4 до 2 корон і дав членам змогу отримати 2 примірники кожного видання “Просвіти” за половину вартості [10, с.21]. Цей статут надав товариству суто освітнього характеру.

Нові зміни прийшли з прийняттям третього статуту громадської організації. Вступні внески для членів товариства були ліквідовані, а за місячний платіж член організації отримував одне популярне видання “Просвіти”. На основі нового статуту, затвердженого 18 вересня 1891 р., товариство отримало право утворювати читальні. “Читальня Просвіти може бути не лише читальною, що має право вести курси неграмотних, відбувати відчити, вечорниці і давати театральні представлення, але може мати і свою крамницю і позичкову касу, може творити рільничо-господарські, промислові спілки”, – читаємо в документі [21, с.4]. Завдяки цій зміні статуту, “Просвіта” стала найвпливовішим товариством у краї, що зосередило у своїй діяльності як культурне, так й економічне життя українського населення в Галичині.

На першому Всеукраїнському просвітньо-економічному Конгресі з нагоди 40-ліття ювілею товариства в 1909 р. було вирішено реорганізувати його діяльність. У результаті в 1913 р. Галицьке намісництво затвердило новий проект статуту. Згідно з

ним, мета товариства “Просвіта” полягала в “просвіті і піднесенні культури та добробуту українського народу у всіх його верствах і напрямках життя” [14, с.62]. Широка культурно-освітня робота передбачала діяльність народного театру й кінотеатру, проведення народних свят, з’їздів і краєзнавчих походів, організацію книгозбірень, народних музеїв, публічних читалень, книгарень, друкарень та інших підприємств, різних курсів і шкіл (народних, середніх і вищих, господарських, промислових, торговельних) ведення зразкових господарств, садів тощо [17, с.167].

Загалом, унаслідок плідної праці, наприкінці 1913 р. “Просвіта” мала 77 філій, 2 648 читалень. Масово почали створюватися бібліотеки. Отож “Просвіта” у зазначений період була найчисленнішою культурно-просвітницькою й видавничою організацією в краї. Характеризуючи цілі товариства зі зміною статутів, можна відмітити, що вони, хоч і перебували в постійному розвитку, однак своєї корінної суті не змінювали. Аналізуючи статuti, ми побачили, що товариство було здатне розвиватися, удосконалюватися й вести народ до освіти.

Досить важливою була діяльність ще однієї культурно-освітньої організації “Товариства прихильників української літератури, науки і штуки” як громадського об’єднання, створеного у Львові в 1904 р. Його вважають продовжувачем Товариства для розвою руської штуки, заснованого в 1898 р. Воно об’єднувало науковців, письменників, митців з усіх українських земель, популяризувало їхні твори.

У статуті головні його завдання зазначені так: “Товариство має задачею причинитись до розвою української літератури, науки і штуки. До сеї цілі мають служити: видання видань періодичних і неперіодичних власних чи підпирання тих, які провадяться за аналогічними цілями іншими інституціями чи поодинокими особами, урядження відчитів, вистав і представлень, призначення премій” [4, арк.31]. На основі статуту кошторис товариства складався із членських внесків і добровільних пожертв, а також доходів з вистав. Усіма справами керував віділ товариства, у який входили голова й чотири віділових, що обиралися загальними зборами терміном на три роки. Членами товариства, згідно зі статутом, могли бути особи, які протягом певного часу сприяли розвиткові української культури й науки [18, с.393].

Активними діячами товариства були М.Грушевський, І.Франко, І.Труш, В.Гнатюк. Його діяльність тісно пов’язана з НТШ у Львові. У статуті зазначалося: “Коли б Товариство перестало існувати не рушивши питання про своє майно, то все переходить на Наукове товариство ім. Шевченка у Львові, але з тим, щоб се товариство безпечно постаралось зав’язати нове Товариство прихильників української літератури, науки і штуки і передало йому майно Товариства”. Співпраця між обома товариствами в першу чергу стосувалася видавничої діяльності [13, с.100].

Отже, як бачимо, аналізуючи статут, діяльність товариства базувалася на підтримці української культури й науки шляхом популяризації творів українських митців і науковців, їх публікацією, виголошенням лекцій.

Помітний вплив на культурно-освітнє життя мешканців Галичини початку ХХ ст. мала діяльність Товариства українських наукових викладів імені Петра Могили. Воно було створене на основі статуту, затвердженого Галицьким намісництвом 19 вересня 1906 р.

Громадська просвітницька організація краю ставила за мету поширювати й популяризувати серед українського населення наукові знання в різних ділянках природознавства й суспільного життя, економіки, політики, культури, мистецтва. До цієї мети мали вести: “а) наукові і популярно-наукові, загальнодоступні виклади, відчити, розмови і систематичні курси в українській мові; б) наукові, популярно-наукові, літературні і публіцистичні видавництва, як періодичні, так і неперіодичні; в) удержування загальнодоступних бібліотек і музеїв”, – читаємо в статуті [20, с.8].

Товариство наукових викладів імені Петра Могили складалося зі звичайних і почесних членів, керувалося загальними зборами, найвищою виконавчою владою була

Головна рада. Незначних змін статут товариства зазнав 3 березня 1909 р., де передбачалося створення філій і кружків. До речі, упродовж діяльності товариства було відкрито філії у Львові, Перемишлі, Рогатині, Самборі, Сокалі, Станіславові, Тернополі. Хронологічно першою була створена Станіславівська, але найбільш плідно працювала Рогатинська філія. “Вона мала домівку, викладову салю, величаву бібліотеку, промінювала вона і на сусідні села”, – зазначалося в одній з публіцистичних праць, присвячених діяльності філій товариства [21, с.2].

Громадська організація, виконуючи програму, записану в статуті, організувала наукові лекції, курси для піднесення освітнього й культурного рівня українців краю, займалася різноплановою просвітньою роботою не лише у Львові, а й у регіоні.

Неабияку роль у національному відродженні українців зіграли народoвські товариства педагогічного спрямування. Саме українські вчительські товариства згуртували освітян задля вирішення тих проблем, які стояли перед педагогами того часу, адже чимало дітей були позбавлені права здобувати освіту рідною мовою. Найбільш плідною була діяльність Руського педагогічного товариства, перший статут якого затверджений Галицьким намісництвом у Львові 6 серпня 1881 р. Мета товариства в статуті окреслена так: “Промишляти над проблемами руского народа на поли шкіл народних, середних і висших, займатися оснуванням руских шкіл, піддержувати справи виховання публичного і домашнього на основі матерного язика, подавати нам поміч так моральну, як і матеріальну”. Товариство проводило конференції, видавало педагогічний часопис і книжки для українського шкільництва [2, арк.4].

У 1902 р., згідно зі зміненням статутом, Руське педагогічне товариство поширило свою діяльність на провінцію та розпочало закладати філіали. У цей час воно дбало про заснування нових українських початкових шкіл, відкрило чимало приватних навчальних закладів. Як і передбачав новий статут філії, товариства отримали право засновувати в селах педагогічні гуртки [3, арк.10].

Важливе значення для роботи громадської організації мав третій статут, затверджений у 1912 р. На підставі зміненого документа педагогічне об’єднання отримало назву “Українське педагогічне товариство” (далі – УПТ). Філії товариства названо кружками, УПТ присвячувало більше уваги відкриттю нових шкіл, у т. ч. середніх, і курсів підготовки сільської молоді до гімназій й учительських семінарій, організувало курси для неписьменних, поширювало мережу бурс, розгорнуло широку видавничу діяльність [27, с.79]. Зазнала змін структура товариства, адже кожен новий статут передбачав щораз більші права філіям. Зокрема, кружки (осередки на місцях) об’єднувалися в Секцію, а Головний виділ, який отримав назву Головна управа, мав скеровувати діяльність УПТ. У зв’язку з тим, що кількість членів постійно збільшувалася, статут затвердив репрезентативну систему представництва на загальних зборах, за яким 20 членів одного кружка обирали на загальне зібрання одного представника [23, с.128].

Члени УПТ усвідомлювали, що вирішення проблем педагогів потребує неабиякої уваги з боку урядових структур. Проте ті, у свою чергу, дуже мало робили для покращення фінансового становища вчительства. Тому товариство стало ініціатором заснування нової громадської організації.

У результаті за сприянням УПТ було створено товариство, яке отримало назву “Взаємна поміч галицьких і буковинських вчителів і учительок”. У 1912 р. його було перейменовано на “Взаємна поміч українського вчительства”. 13 липня 1905 р. Міністерство внутрішніх справ у Відні затвердило статут товариства. У ньому зазначалося, що його мета – згуртувати вчительство Галичини й Буковини для забезпечення собі та своїм сім’ям моральної і матеріальної допомоги [19, с.1]. Статут товариства передбачав такі різноманітні заходи, як клопотання до влади в справі покращення становища вчителів, так і спроби власними силами вирішувати свої проблеми. Належна увага приділялася просвітницькій і виховній роботі. Затверджений статут було розіслано всім філіям УПТ, до українських пе-

ріодичних видань та педагогічних колективів Галичини й Буковини із закликом масово вступати в ряди товариства “Взаємна поміч галицьких і буковинських вчителів”.

Щодо структури громадської організації, то було створено наглядову раду, при філіях засновувалися каси, що надавали матеріальну допомогу вчителям. Найбільшою популярністю користувалися серед учителів кредити та безпроцентні позики [24, с.98].

Таким чином, діяльність цієї педагогічної організації сприяла згуртуванню вчителів навколо професійних проблем і національно-культурного життя краю і, як передбачав статут товариства, неабияк дбала про фаховий рівень педагогів. Загалом воно зробило чимало для розвитку національної освіти.

Чільне місце в освітньому житті галичан посідала й діяльність товариства “Учительська громада”. Ідея створити громадську організацію вчителів середніх шкіл виникла на загальних зборах УПТ у 1902 р. Було організовано спеціальний комітет, який склав статут “Учительської громади”, затверджений Міністерством внутрішніх справ 13 червня 1908 р. Товариство ставило собі такі цілі: “1) підтримати всі справи, що мають на меті розвій і добро вищих шкіл, виховання і добро шкільної молодіжі, добро учителів і їх родин; 2) взаємне ознайомлювання з новітніми здобутками науки, взаємне подаване собі помічень і досвідів з обсягу учительської діяльності; 3) познайомлюване загалу суспільності зі справою вищих шкіл і здобутками науки” [1, арк.3].

Педагогічне об’єднання створило секції приватного шкільництва, підготовчі курси для вступу до гімназій, чимало працювало над організацією навчання в гімназійних закладах, статут також дозволяв створення філій, а згодом гуртків на місцях. “Учительська громада” регулярно організувала з’їзди членів, конференції, де обговорювалися різнопланові питання, що хвилювали педагогів середніх шкіл [22, с.7]. Крім того, товариство займалося виданням часописів, підручників, творів методичного та наукового спрямування.

Отже, українські педагогічні організації Галичини в статутах ставили собі за мету вирішити найважливіші проблеми української початкової освіти, утворення приватних навчальних закладів, захист фахових інтересів педагогів та інше. Товариства зуміли налагодити справу національного шкільництва, піднімали болючі проблеми захисту української мови в школах, що дало змогу одержати жителям краю україномовну освіту й національне виховання.

У справі діяльності українських народовців у мистецькому напрямі винятково важливу роль відведено театральним організаціям. Перше театральне товариство “Руська бесіда” було засноване в 1861 р. Його статутом передбачалася організація концертів, театральних вистав та інших культурних заходів. Варто зазначити, що в 1864 р. розпочала свою діяльність мандрівна українська трупа “Руської бесіди”, яка утримувалася цим товариством.

Новий статут товариства було прийнято в 1892 р. Мета діяльності “Руської бесіди” у ньому окреслена так: “Ціллю товариства є плекати та розвивати драматичну штуку в українсько-руській мові” [6, арк.1]. Для реалізації цієї мети передбачалися: організація роботи української мандрівної театральної трупи, створення постійно діючого театру у Львові та побудова для нього відповідного приміщення, допомога аматорським театральним колективам у містечках і селах Галичини, створення навчального закладу для підготовки театральних акторів та режисерів, оголошення конкурсів і визначення премій за кращі п’єси, створення бібліотеки, до якої б увійшли театральні постановки й праці з теорії та практики театрального мистецтва [25, с.101].

До речі, конкурсами на драматичні твори, які проводило товариство “Руська бесіда”, стимулювався розвиток української драматургії в Галичині, надання нагород сприяло поштовпу літературного руху.

Підсумовуючи вищесказане, слід відмітити, що в другій половині XIX – на початку XX ст. діяльність народовців краю визначається заснуванням громадських орга-

нізацій національно-культурного, педагогічного й мистецького спрямування для підвищення самосвідомості, покращення добробуту та консолідації галицьких українців. Розкриваючи зміст основних статутних положень народовських товариств Галичини, ми дізнаємося про програмні цілі, нагальні завдання, які вони ставили перед собою, їхню структуру та інші організаційні засади діяльності. Ці складові дають змогу прослідкувати головні етапи розвитку тієї чи іншої громадської організації та її потенційні можливості. Зазвичай товариства, які вносили зміни до статутів, робили спробу вдосконалити організаційні засади своєї діяльності, що згодом неабияк впливало на активізацію їхньої праці.

Варто зазначити, що такі громадські організації, як “Просвіта” й УПТ, досить активно працювали над зміною своїх статутів, адже за період їхньої діяльності статутні документи змінювалися декілька разів, інші притримувалися статуту, що був прийнятий з моменту створення організації. Народовські товариства, які вдосконалювали свої статутні положення, мали більшу популярність, були впливовішими та масовішими, саме вони відіграли провідну роль у громадському житті краю.

1. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДАЛ України), ф. 146 Галицьке намісництво, оп. 8, спр. 875. Статут товариства “Учительська громада”, 1908 р., 11 арк.
2. ЦДАЛ України, ф. 206 Українське педагогічне товариство “Рідна школа”, оп. 1, спр. 2. Статут товариства, 1881 р., 8 арк.
3. Там само, спр. 45. Статут товариства, 1902 р., 16 арк.
4. Там само, ф. 309 Товариство прихильників української літератури, науки і штуки у м. Львові, оп. 1, спр. 224. Статут товариства, 1904 р., 31 арк.
5. Там само, ф. 348 Товариство “Просвіта”, оп. 1, спр. 92. Статут товариства, 1868 р., 10 арк.
6. Там само, ф. 514 Театральне товариство “Українська бесіда” у Львові, оп. 1, спр. 2. Статут товариства, 1892 р., 14 арк.
7. Белей І. Двадцять и пять лет истории товариства “Просвіта” / І. Белей. – Львів, 1894. – 314 с.
8. Гарат Р. Періоди розвитку товариства “Просвіта” відзначені у його статутах / Р. Гарат // Наукові записки з української історії : зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 1999. – Вип. 8. – С. 45–58.
9. Горський С. З діяльності товариства “Взаємна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок” / С. Горський // Промінь. – 1906. – С. 6–11.
10. Іваничук Р. Діяльність товариства “Просвіта” в 1868–1914 рр. / Р. Іваничук, А. Середняк, Т. Комаринець. – Львів ; Краків ; Париж : Просвіта, 1993. – С. 3–29.
11. Кріль М. Товариство українських наукових викладів імені Петра Могили / М. Кріль. – Львів, 2011. – 229 с.
12. Купчинський О. Іван Труш в документах і матеріалах львівських архівів. Огляд документальних матеріалів / О. Купчинський // Іван Труш. 1869–1969 : зб. матеріалів наук. конф., присвячених сторіччю від дня його народження. – Львів, 1972. – С. 45–62.
13. Левицький К. Що має робити “Просвіта” на основі нового статуту / К. Левицький : З друкарні Товариства ім. Т. Шевченка, 1913. – 119 с.
14. Лозинський М. Сорок літ діяльності “Просвіти” / М. Лозинський. – Львів, 1908. – 378 с.
15. Лукіянович Д. Товариство українських наукових викладів ім. П. Могили / Д. Лукіянович // Назустріч. – 1937. – № 42. – С. 2–6.
16. Пашук В. Товариство “Просвіта” у Львові. Статути / В. Пашук ; Ін-т українознав. ім. І. Крип’якевича НАН України. – Львів, 1999. – 298 с.
17. Перський С. Популярна історія товариства “Просвіта” у Львові / С. Перський. – Львів, 1932. – 456 с.
18. Статут і протоколи Товариства прихильників української літератури, науки і штуки у Львові // Записки НТШ. – Т. ССХХVII : Праці секції мистецтвознавства. – Львів, 1994. – С. 393–419.
19. Статут товариства “Взаємна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок”. – Львів : Взаємна поміч гал. і бук. учителів і учительок, 1906. – 23 с.
20. Статут товариства українських наукових викладів імені Петра Могили. – Львів : З друкарні Т-ва укр. наук. викладів ім. П. Могили, 1909. – 73 с.
21. Статут товариства “Просвіта” у Львові. – Львів : З друкарні Наук. т-ва ім. Шевченка, 1913. – 109 с.
22. Терлецький О. Історія “Учительської Громади” (1908–1933) / О. Терлецький // Двадцятьпятьліття товариства “Учительська Громада”. – Львів : Учительська Громада, 1935. – 177 с.
23. Товариство “Рідна школа”: історія і сучасність // Науковий альманах. – Львів, 2001. – Ч. 1. – С. 127–138.

24. Черпінський М. Основні віхи діяльності товариства “Взаємна поміч українського вчителства (1905–1939)” / М. Черпінський // Матеріали Всеукр. наук. конф. [“Діяльність товариства «Взаємна поміч українського вчителства»”]. – Івано-Франківськ, 1996. – С. 93–115.
25. Шологон Л. Джерела з історії театрального життя українців Галичини (1848–1914 рр.) / Л. Шологон // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. 16. – С. 101–111.
26. Шологон Л. Статути громадських організацій як джерело з історії національно-культурного руху українців Галичини (друга половина XIX – початок XX ст.) / Л. Шологон // Галичина. – 2012. – С. 474–483.
27. Ясінчук Л. 50 літ “Рідної школи” 1881–1939 / Л. Ясінчук. – Львів : Накладом Т-ва “Рідна школа”, 1931. – 267 с.

В статтє сдєлан анализ уставов украинских народовских обществ Галиции 60-х гг. XIX – начала XX вв. Они позволяют выяснитъ важнейшие организационные основы деятельности культурно-образовательных, педагогических и художественных общественных объединений. В целом исследование уставов народовских обществ позволяет утверждать, что они заложили эффективный механизм для реализации задач, которые каждая из общественных организаций пыталась воплотить в жизнь.

Ключевые слова: Галиция, народнические общества, уставы.

The article analyzes the statutes populist Ukrainian Galician companies 60's of the XIX – early XX century. They allow you to find out the most important organizational principles of cultural and educational activities, educational and artistic associations. In general, research statutes populist societies suggests that they laid an effective mechanism for the implementation of the tasks that each of ngos trying to implement.

Keywords: Galicia, populist society, statutes.

УДК 9.4(477):331.556.46 “1891–1905”

ББК 63.3 (4 Укр) 52

Святослав Ластовецький

ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ ДО КАНАДСЬКОЇ ПРОВІНЦІЇ КВЕБЕК (1891–1905 рр.)

У статті досліджено перший етап еміграції українців до канадської провінції Квебек, проаналізовано комплекс причинно-наслідкових зв'язків, які призвели до цього процесу. Паралельно зроблено спробу встановити можливість перебування українців у Канаді до 1891 року, тобто першого задокументованого випадку відвідин вихідцями з українських земель цієї країни. На основі архівних матеріалів та історіографічних видань встановлено точну кількість перших українців Квебеку, їх громадську й професійну діяльність, труднощі в розбудові рідної церкви та взаємовідносини з місцевою владою.

Ключові слова: еміграція, переселення, організація, розвиток, періодика, духовність, ментальність.

Друга половина XIX ст. стала знаковим періодом української історії не тільки через перехід національного руху до етапу політизації та висунення чітких національних вимог, а й завдяки якісно новому явищу – масовій еміграції українців до Північної Америки. Поняття еміграції на той час не було новим для українського народу, а особливо для його політичної еліти. Достатньо згадати лише мазепинську еміграцію початку XVIII ст. або масове економічне переселення українського селянства на Кубань, Південний Сибір чи Північний Кавказ упродовж усього XIX ст. Однак усі ці явища, хоч і мали закономірний, тяглісний характер, та відзначалися незрівнянно меншим впливом на формування національної ментальності, а згодом і боротьби за українську державність у XX ст., аніж результат масового переселення українців до США й Канади.

Усталеною думкою в історичній науці вважається, що першими українцями, які вступили на канадську землю, були Василь Єслиняк та Іван Пилипів, обидва уродженці села Небилів. На користь цієї тези свідчить ряд документів в Україні та численні розповіді перших українських емігрантів до Канади. З приїздом цих двох піонерів 7 вересня 1891 року до Монреаля й розпочинається справжня історія української діспори. Як радянська, так і сучасна вітчизняна історіографія мало цікавилася питанням про можли-